

• Gerard Kramer

Een stem uit de hemel – Gods spreken in de Bijbel en in onze tijd

Het boek met deze titel verscheen in 2021 bij Uitgeverij Labarum Academic, en is geschreven door dr. Mart-Jan Paul en dr. Jan Hoek. Eerstgenoemde auteur is hoogleraar Oude Testament aan de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven (ETF) en eindredacteur van de twaalfdelige serie Studiebijbel Oude Testament; de tweede auteur is emeritus hoogleraar systematische theologie aan de ETF en emeritus hoogleraar gereformeerde spiritualiteit aan de Protestantse Theologische Universiteit Groningen.

Beide auteurs schrijven aan het eind van het Voorwoord dat zij 'hopen en bidden dat dit boek bijdraagt aan een grotere verwondering over het spreken van de Schepper van hemel en aarde tot en met mensen. Hij heeft voorheen 'vele malen en op velerlei wijzen gesproken' door de profeten en in het bijzonder door de Zoon (Hebr.1:1). Hij blijft doorgaan met zich bekend te maken aan mensen' (13).

Het boek is in twee gedeelten verdeeld, deel A en deel B. Deel A, getiteld 'Gods spreken in de Bijbel', is door Paul geschreven, en geeft een uitvoerige inventarisatie van de Bijbelteksten die gaan over het spreken van God; deel B, 'Geloven in God die spreekt', is van de hand van Hoek, die met name de vraag naar het Schriftgezag behandelt. Ook stelt hij de vraag aan de orde hoe God is blijven spreken nadat de canon van de Schrift is afgerond. Kunnen mensen ook in onze tijd namens God spreken, of lijden zij die dat van zichzelf zeggen aan zelfoverschatting?

Paul begint deel A met een Inleiding waarin hij diverse auteurs met verschillende opvattingen over het spreken van God aan het woord laat. Deze opvattingen variëren van een voluit accepteren dat God gesproken heeft en Zijn wil aan mensen bekendgemaakt heeft, tot een afwijzing daarvan. In de daarop volgende hoofdstukken (2 t/m 19) inventariseert Paul de Schriftgegevens uit het Oude en het Nieuwe Testament. Hij schrijft in heldere, korte zinnen en heeft een heldere betoogtrant. Het is fijn te zien dat hij de Schrift voluit serieus neemt. Zo schrijft hij bijv. over

Gods spreken in Genesis: 'Terwijl diverse uitleggers het spreken van God willen beperken tot het geven van een innerlijke overtuiging van een gelovige, zijn er in Genesis veel voorbeelden dat aan een concrete, hoorbare stem gedacht moet worden' (47). En n.a.v. het verschil tussen ware en valse profeten laat Paul de Schriftgegevens en niet de moderne opvattingen - die hij ook bespreekt - overeen. Hij schrijft: 'Het zal duidelijk zijn dat enige van deze moderne opvattingen geen of weinig waarde hechten aan het spreken van God zelf en de beoordeling vooral laten afhangen van de latere (subjectieve) samenstelling van de canon. Vanuit het geloof in de inspiratie van de profeten door God en de betrouwbaarheid van de Schrift valt de

>>

beoordeling van ware versus valse profetie uiteraard anders uit' (84).

Interessant is het onderscheid dat Paul maakt tussen de, wat hij noemt, Schriftprofeten van het Oude Testament en de nieuwtestamentische 'gemeenteprofetie' in 1Kor.12 en 14. Die laatste typeert hij als 'niet algemeen en leerstellig, maar specifiek en praktisch van aard, vooral gericht op de levenspraktijk van de gelovigen' (85); deze moet bovendien getoetst worden (123-124).

Verder komen ook dromen en visioenen aan bod. In hoofdstuk 8 komt het 'spreken door de Geest' aan de orde. Interessant is dat ook Paul meent dat op de Pinksterdag in Hand.2 de profetie van Joël niet volledig is vervuld: 'Petrus maakt een vergelijking tussen Joël en de Pinksterdag en een concrete toepassing: dezelfde Geest is aan het werk' (119).

In deel B komt, zoals gezegd, de aard van het Schriftgezag aan de orde. Hoek benadrukt dat het erkennen van het Schriftgezag niet los kan worden gezien van de erkenning van Christus als Verlosser. Hij schrijft: 'Dat de Bijbel uniek is, weten we in het geloof omdat we Christus kennen als onze unieke Verlosser. Dat God zich betrouwbaar geopenbaard heeft, weten we vooral omdat we Christus als de getrouwe Getuige hebben leren kennen. Andere argumenten zijn niet zonder waarde, maar blijven hieraan ondergeschikt' (241).

Ook Hoek bespreekt een aantal auteurs - theologen - die het spreken van God niet als een realiteit zien. Daarbij schetst hij ook de trieste ontwikkeling van Harry Kuitert (1924-2017), die ten slotte ontkende dat er überhaupt openbaring, spreken van God is. De Bijbel is bij hem ook niet het toetsingscriterium. Alles wat de mens over God beweert, typeert hij als menselijke duiding. Volgens Kuitert was er eerst de mens, en daarna pas God als verbeelding van de mens (244). Je huivert met Hoek mee als je dit leest! Interessant is Hoeks betoog dat Gods openbaring 'tijdbediend' of 'tijdbetrokken' is, maar niet tijdgebonden. Hij gebruikt zelfs de aanduiding 'bedelingen', en onderscheidt zo voor en na de zondeval, voor en na de wetgeving op de Sinai, voor en na de komst van Christus, en merkt daarbij op: 'Bij deze verschillende bedelingen horen ook verschillende omgangsvormen en voorschriften. Zo gelden veel voorschriften voor de Israëlieten in het land Kanaän en in de tempeldienst niet meer voor de gelovigen uit de volken in de bedeling die met Christus' komst is aangebroken (Hand.15). Die wetten zijn dus, tenminste wat de verplichting om ze letterlijk uit te voeren betreft, tijdbetrokken en tijdbediend. We noemen ze uitdrukkelijk niet 'tijdgebonden', omdat die aanduiding zou impliceren dat ze geen enkele betekenis meer hebben voor hedendaagse gelovigen. Dat is echter onjuist' (264-265). Wat in het door Hoek geschreven deel van dit boek opvalt,

zijn de frequente verwijzingen naar de Nederlandse Geloofsbelijdenis (NGB) en de Heidelbergse Catechismus. Kerkhistorisch zijn deze geschriften interessant, maar niet gezaghebbend en zeker niet doorslaggevend – al staat er uiteraard veel goeds in. Gelukkig stelt Hoek, grappig genoeg toch weer met een beroep op de NGB: ‘Toch blijft de Schrift als kritische instantie op eenzame hoogte tegenover de traditie staan’ (283). Terecht verzet Hoek zich tegen de opvatting van een ‘open canon’, een ‘Nieuwer Testament’, waarin allerlei uitingen vanuit twintig eeuwen kerkgeschiedenis en vanuit de actualiteit een plaats kunnen krijgen. Hij stelt dat God nog steeds op allerlei wijzen spreekt, maar dat het specifieke spreken zoals God dit in de Bijbel heeft vastgelegd, is opgehouden. Geen enkel geschrift mag op hetzelfde niveau van gezag aanspraak maken (284). Verderop zegt hij het zo: ‘Dezelfde God die gesproken heeft, heeft er ook voor gezorgd dat de gesproken woorden geboekstaafd zijn en zo voor de Kerk der eeuwen bewaard zijn gebleven’ (287). En aan het eind van een gedeelte over de canonvorming merkt hij op: ‘Samenvattend stellen we: de canonvorming is een historisch proces geweest waarin de Geest leiding gaf. De rol van de Kerk bleef receptief. Wanneer de Kerk aan de rand meer bepalend optrad, deed zij dat vanuit het gegrepen zijn door de kern van de openbaring. Zo ontving zij Gods Woord: ontv́angen openbaring’ (289). Terecht verzet Hoek zich dan ook uitvoerig tegen de stelling van oudtestamenticus Cees Houtman (1945), die schreef: ‘Niet de Schrift, maar de interpretatie geniet gezag’ (289). Wat zouden we stuurloos zijn als Houtman gelijk had! Hoek gaat uitvoerig in op inspiratietheorieën en bespreekt ze op een evenwichtige manier. Daarna probeert hij te komen tot een aantal ijkpunten - 8 stuks - voor een Bijbelgetrouwe hermeneutiek, d.i. de manier om de Bijbel uit te leggen (319-326). Hoek onderkent dat juist de verschillende manieren van Schriftuitleg tot verdeeldheid leiden onder kerken en christenen. Ook verdiept hij zich in de vraag hoe het komt dat we bij het lezen van de Bijbel lang niet altijd Gods stem vernemen. Hij noemt en bespreekt drie mogelijke oorzaken, die ik in eigen woorden weergeef: 1) Onvoldoende besef Wie in de Schriften tot ons spreekt; 2) onvoldoende tijd om de Schrift indringend en zorgvuldig te lezen; 3) onvoldoende besef dat de Auteur bij ons Bijbellezende zelf aanwezig is (338-343). Hij sluit dit gedeelte af met een achttal concrete leesadviezen (355-357). Pas in het laatste hoofdstuk gaat Hoek in op de vraag of God behalve via de Bijbeltekst en via ons geweten nog op andere wijzen spreekt (358). Hoek bespreekt de volgende manieren van spreken door God: door de prediking, door Hoek ook ‘de ambtelijke verkondiging van het

Woord’ genoemd, oftewel de preek. Vervolgens noemt hij de ‘hedendaagse profetie’, als de Geest gelovigen met profetische kracht laat spreken. Dit zijn ‘toespitsingen op heel specifieke situaties en veelal gericht op specifieke personen’, oftewel ‘tijdwoorden vanuit de hemel’ (366). Hier waarschuwt Hoek voor ‘naïviteit en onkritische openheid voor het charismatische denken’, ‘voor het optreden van verleidende geesten’; immers ‘De Heilige Geest maakt zich in Zijn actuele openbaringswijzen nooit los van het gegeven Woord’, d.i. de ‘gesloten’ canon van de Schrift. Hoek raadt aan voorzichtig te zijn met uitspraken als ‘De Heere zegt’, en adviseert uitdrukkingen te gebruiken als ‘Ik heb het idee dat God tot me zegt ...’ (...) ‘zodat de mogelijkheid om kritisch te toetsen nadrukkelijk wordt opengelaten’ (369). Een volgende manier waarop God volgens Hoek ook nu nog spreekt, is via dromen, visioenen en ingevingen – en hij signaleert dat we dit opvallend vaak horen ‘uit de mond van ex-moslims’. Hoek geeft daarvan enkele interessante voorbeelden. Maar Hoek acht het ook mogelijk dat dit voorkomt bij mensen ‘die bij de Bijbel zijn opgevoed. Wanneer zo’n droom of visioen echt afkomstig is van de Heilige Geest zal de ontvanger ervan altijd bij het Woord uitkomen om zo God beter te leren kennen. Iedere verschijning of ingeving die afleidt van Jezus als hét Woord van God is letterlijk uit den boze’ (376). Als laatst mogelijk van het spreken van God noemt Hoek ‘via het wereldgebeuren’. Hier verwijst hij naar Lewis, die in *Gods megafoon* betoogt dat God door het lijden hard roept tot mensen, en door zegeningen fluistert. Zo’n oproep van God beluistert Hoek ook in de coronacrisis, die hij een *wake up call* noemt - al erkent Hoek dat wij lang niet altijd weten wat God ons precies wil zeggen. Hoek eindigt met een indrukwekkend stukje over Gods *zwijgen*. Hij citeert enkele Schriftplaatsen, en eindigt met Golgotha: ‘Het meest beklemmende en intense zwijgen van God was er echter tijdens het dieptepunt van Christus’ lijden aan het kruis’ (...) ‘God heeft toen gezwegen, opdat Hij tot ieder die Hem aanroept in geloof, spreken zou van genade en ontferming’ (383). Een veelzeggend slot van een boek dat ik met interesse en instemming heb gelezen. De beide auteurs hebben een boek geschreven dat ik veel lezers toewens!

N.a.v. dr. Mart-Jan Paul en dr. Jan Hoek, Een stem uit de hemel – Gods spreken in de Bijbel en in onze tijd, Labarum Academic, Apeldoorn 2021, 416 pagina’s, incl. literatuurlijst en registers van Bijbelteksten, onderwerpen en personen. ISBN 978 90 8718 5770, prijs €26,95